HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 / (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume: 13, Issue: 1, February 2021

www.historystudies.net

NÜFUS ve TEMETTUAAT DEFTERLERİNE GÖRE XIX. YÜZYILIN ORTALARINDA AKŞEHİR KAZASI BERMENDE KÖYÜ'NDE YAŞAYAN RUMLARIN SOSYAL, EKONOMİK ve DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

*Social, Economic and Demographic Characteristics of the Greeks Living in the
Bermende Village of Akşehir District in the Middle of XIX. Century According
to Population and Temettuat Register*

Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL – Elif GÜNDOĞDU

Selçuk Üniversitesi

hmusmal@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-3137-0069 / 0000-0003-1514-3736

Makale Türü-Article Type : Araştırma Makalesi-Research Article

Geliş Tarihi-Received Date : 16.09.2020

Kabul Tarihi-Accepted Date : 02.01.2021

DOI Number : 10.9737/hist.2021.981

Atıf – Citation: Hüseyin Muşmal – Elif Gündoğdu, “Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre XIX. Yüzyılın Ortalarında Akşehir Kazası Bermende Köyü'nde Yaşayan Rumların Sosyal, Ekonomik ve Demografik Özellikleri”, *History Studies*, 13/1, Şubat 2021, s. 139 – 164.

**NÜFUS ve TEMETTUAT DEFTERLERİNE GÖRE XIX. YÜZYILIN
ORTALARINDA AKŞEHİR KAZASI BERMENDE KÖYÜ'NDE YAŞAYAN
RUMLARIN SOSYAL, EKONOMİK ve DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ***

Social, Economic and Demographic Characteristics of the Greeks Living in the Bermende Village of Akşehir District in the Middle of XIX. Century According to Population and Temettuat Register

Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL – Elif GÜNDOĞDU

Öz

Osmanlı döneminde Akşehir Kazası'na bağlı Bermende Köyü'nde Müslümanların yanında gayrimüslim Rumlarda yaşamaktaydı. Çalışmamızda XIX. yüzyılın ortalarında Bermende Köyü'nde yaşayan Rumların sosyal, ekonomik ve demografik özellikleri analiz edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda XIX. yüzyılın en önemli defterlerinden 1844-45 tarihli Nüfus ve Temettuat defterlerine müracaat edilmiş, böylece Bermendeli Rumların nüfus hareketleri, yaş ve eşkılleri, sosyal ve meslekî durumları ile hayvanat ve arazileri hakkında çeşitli tespitler yapılabilmektedir. Nihayetinde XIX. yüzyılın ortalarında Bermende'de çekirdek aile yapısına sahip olduğu anlaşılan Rumların yaklaşık 900 civarında nüfusa sahip olduğu ve ortalama yaşlarının 23,5 civarında bulunduğu tespit edilmiştir. Genç bir nüfusa sahip oldukları anlaşılan Bermendeli Rumların kara sakallı ve orta boylu kimseler oldukları kısmen de olsa Müslümanlara benzer fiziksel özellikler taşıdıkları söylenebilir. Bölgede yaşayan Rumların meslekî yapısı incelendiğinde, yoğun olarak sınaî ve ticarî faaliyetler içerisinde bulundukları, yağcılık, terzicilik ve pabuççuluk meslekleri ile öne çıktıkları görülmüştür. Az miktarda hayvan ve araziye sahip olsalar da, Rumların temel geçim kaynaklarının sınaî

Abstract

Non-Muslim Greeks also lived in the Bermende Village of Akşehir District together with the Muslims during Ottoman Empire. Social, economic and demographic characteristics of Greeks living in Bermende Village in the middle of the XIX. century have been examined in the present study. Accordingly, Population and Temettuat registers from the years of 1844-45, being one of the most important registry books of the XIX. century were reviewed and various results have been found from the registries regarding the population change, age and physical appearances, social and professional status, animals and lands of the Bermende Greeks. In conclusion, it has been found that Greeks who had elementary family structure in Bermende in the middle of the XIX. century had a population of around 900 and their mean age was around 23,5. It could be noted that the Bermende Greeks, who seemed to have a young population, were people with black beard and medium height, and partially had physical characteristics similar to Muslims. When the occupational structure of the Greeks registered in the village was examined, it was found that

* Bu çalışma Prof. Dr. Hüseyin Muşmal'ın danışmanlığında Selçuk Üniversitesi SBE Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Elif Gündoğdu tarafından hazırlanan "Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Akşehir Kazası Bermende Köyü'nde Yaşayan Gayrimüslimler" isimli Yüksek Lisans seminerinin geliştirilmesiyle hazırlanmıştır.

ve ticarî faaliyetler olduğu, özellikle dokumacılık sektöründe Akşehir ve çevresinde etkin rol üstlendikleri söylenebilir.

they were widely engaged in industrial and commercial activities. Moreover, they worked generally in their professions of greasing, tailoring and shoe making. Although they have fewland and animals, it was understood that the main source of income of the Greeks were industry and trade. They also played an active role in Akşehir and its surroundings especially in the weaving sector.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Akşehir, Bermende, Rum, Nüfus ve Temettuat Defterleri

Keywords: Ottoman Empire, Akşehir, Bermende, Greeks, Population and Temettuat Register

Giriş

Osmanlı Devleti 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ile birlikte yürürlüğe konulan reformlarla, Tanzimat öncesi vergi anlayışını bütünüyle değiştirerek çeşitli isimlerle alınan vergileri tek bir başlık altında birleştirmiştir. Bu uygulama ile devlet, halkın nüfusunu ve gelirini tespit ederek, kişilerin ekonomik gücüne göre vergi alınmasını sağlamak amacıyla çeşitli sayımlar gerçekleştirmiştir¹. Adına “nüfus”, “emlak, arazi, hayvanat ve temettuat sayımları” denilen bu sayımlar sonucu tutulan kayıtlar, günümüze kadar ulaşmış olup, bu kayıtlar binlerce ciltlik bir defter serisi oluşturmaktadır². Sayımlarda mahalle ve köylerdeki dinî farklılıklar dikkate alınmış, Müslüman ve gayrimüslim nüfus ayrı sayımlara tabi tutularak ayrı defterlere kaydedilmiştir³. Bu defterlerden hareketle yerleşimlerin sosyal ve ekonomik tarihiyle ilgili bazı değerlendirmeler yapmak mümkündür.

Bu çalışma Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde kayıtlı, Bermende Köyü'nün 1844-1845 yıllarına ait verilerini ihtiva eden 9626 numaralı Temettuat Defteri ile 3288 ve 3289 numaralı nüfus defterlerinden hareketle hazırlanmıştır⁴. 31 sayfadan oluşan 3288 numaralı Nüfus Defteri H.1260 tarihli olup, defterin tarihi M.1844-1845 yılına tekabül etmektedir. İlk sayfasında “*Konya Eyaleti kazalarından Akşehir Kazası'nda sakin ve mütemekkin kâffe-i reayanın mukarratınca mübeyyin tahrir defteri suretidir. Tai'fe-i Ermeniyân der mahalle-i Estepan Papaz*”⁵ ibaresi yer almakta, 22. sayfasında ise “*Tai'fe-i Rum der karye-i Bermende der Todorî Papaz*”⁶ kaydı bulunmaktadır. Nitekim bu ifadelerden defterin ilk kısmının,

¹ Bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, “Osmanlı Sosyal ve İktisadî Kaynaklarında Temettü Defterleri”, *Belleten*, LIX/225, Ankara 1995, s. 395-412; Lokman Aydın, *Kütahya Sancağı 1261 (1845) Tarih ve 8767-8768-8769-8770-8771 Numaralı Temettuat Defterleri Transkripsiyonu*, DÜSBE Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2001, s. 2; Adnan Çimen, “Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlıda Nüfus Hizmetleri”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XIV/ 3, Ankara 2012, s. 190; Süleyman Yükçü, Nur Fidancı, Umut Soysal, “Osmanlı Devleti'nde Temettuat Defterinin Önemi ve Vergisel Açından Değerlendirmesi Tire Kazası Örneği”, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2014, s. 174.

² Said Öztürk, “Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, I/1, 2003, s. 287; Erhan Soylu, *1840-1844 Tarihli Temettuat Tahrir Defterleri Işığında Hadim'in Sosyo-Ekonomik Yapısı*, (İÜSBE), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004, s. 10.

³ Zeynep Akbulut, *Tanzimat Dönemindeki Temettuat Defterlerine Göre Akdağmadeni Kazası ve Köylerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı (H/1260-1261)*, (NÜSBE), Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2002, s. 35-38.

⁴ BOA (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi), *Maliye Nezareti, Temettuat Defterleri (BOA. ML. VRD. TMT. d. 9626; BOA. NFS. d. 3288, 3289), 1844-1845 (1260-1261)*.

⁵ BOA, NFS. d. 3288, s. 1.

⁶ BOA, NFS. d. 3288, s. 22.

Akşehir kaza merkezinde yaşayan Ermeni nüfusa, ikinci kısmın ise Bermende Köyü’nde ikamet eden Rum nüfusa işaret ettiği anlaşılmaktadır. Çalışmamızın diğer kaynağı olan 1845 tarihli 3289 numaralı nüfus defterindeki veriler ise bir güncelleme olup, yerleşimde bir yıl içerisinde yaşanan değişimi takip etmemize imkân tanımaktadır.

Aşağıda XIX. yüzyılın ilk yarısında yapılan nüfus ve temettuat sayımlarından hareketle günümüzde Akşehir’e bağlı *Savaş Mahallesi* olarak adlandırılan *Bermende Köyü’nde* yaşamış Rumların sosyal, ekonomik ve demografik özellikleri ele alınacaktır. Akşehir ve civarında yaşayan Rumlar, nüfus mübadelesi sonucu Selanik civarına yerleştirilmişlerdir. Rumlar Akşehir’den fasılalarla ayrılarak yurt dışına ve büyük şehirlere gitmiş, bazıları zaman zaman geri gelmiş olsa da 1950’den sonra artık geri dönmemişlerdir⁷.

1. Demografik Yapı

1.1. Nüfus

1844-1845 yıllarına ait nüfus defterlerinden hareketle, bu tarihlerde Bermende Köyü’nde yaşayan Rumların nüfusu hakkında bazı tahminler yürütmek mümkündür. Bunlardan ilki, hane sayısının kabaca 5 ile çarpılmasıyla, diğeri de erkek nüfus kadar kadın bulunduğu kabul edilerek erkek nüfusun 2 ile çarpılmasıyla elde edilebilir. Her iki yöntem nüfusun kesin olarak tespitine imkân vermemekle birlikte, gerçeğe en yakın tahminlere şimdilik bu modellerle ulaşmak mümkündür⁸. Elimizdeki verilere göre XIX. yüzyılın ortalarında Bermende Köyü’nde 183 hanede 444 erkek nüfus yaşamakta olup, bu da aynı sayıda kadın bulunduğu çıkarımından hareketle yaklaşık olarak 888 Rum nüfusa tekabül etmektedir. Ancak hane sayısının 5 ile çarpılmasıyla bir hesap yapılacak olur ise nüfusun 915 kişi olduğu söylenebilir. 1845 yılında yapılan nüfus güncellemesinde Bermendeli Rumlar arasında hane sayısının iki, erkek nüfusun ise yedi kişi arttığı ve 185 hanede 451 erkeğe ulaştığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle bu tarihlerde Rumlar arasında yıllık nüfus artışının %1,58 olduğu söylenebilir.

Tablo 1: Bermende’de Yaşayan Rum Nüfusun Dağılımı (1844-1845).

	Todori Papaz M.		İstefan Papaz M.		Yevan Papaz M.		Toplam		Tahmini Nüfus	Hane Başı Kişi Sayısı
Tarih	Hane	Erk	Hane	Erk	Hane	Erk	Hane	Erk	Rum	
1844	61	152	66	171	56	121	183	444	888	4,85
1845	61	156	67	172	57	123	185	451	902	4,87

⁷ Bermende Köyü’nün Frigya döneminde “Bermendas” adıyla kurulduğu ifade edilmekle birlikte adının ne anlama geldiği hakkında bir bilgi bulunamamıştır. Muharrem Bayar, *Akşehir Tarihi*, II. Baskı, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Akşehir 2018, s. 55-66; Bununla ilgili olarak, İ. H. Konyalı daha önce, Osmanlı defterlerinde “Bermade” şeklinde geçen köyün isminin zamanla “Bermende” veya “Mermende” olarak zikredildiğini söyler. İbrahim Hakkı Konyalı, *Nasreddin Hoca’nın Şehri Akşehir*, Nümune Matbaası, İstanbul 1945, s. 135.

⁸ Hüseyin Muşmal, Müjgan Şahinkaya, “Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Bozkır Kaza Merkezi’nin Demografik Yapısı, Sosyal ve Ekonomik Özellikleri (1840–1845)”, *Uluslararası Geçmişten Günümüze Bozkır Sempozyumu (6-8 Mayıs 2016)*, *Bildiriler Kitabı*, Konya 2016, s. 335; Mehmet Özçelik, *19. Yüzyılın Ortalarında Belviran Kazası*, (SÜSBE) Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019, s. 36, 42.

İki defter arasındaki değişim takip edildiğinde, bir önceki defterde kayıtlı 21 kişinin yeni deftere kaydedilmediği, bir önceki defterde kayıtlı olmayan 28 kişinin ise yeni deftere kayıt edildiği görülmektedir. Deftere kaydedilmeyen 21 kişiden 8'i bir yıl içinde vefat edenlere ait olduğu, yeni kayıt edilen 28 kişi göz önüne alındığında ise bunlardan 16'sının bir yıl içinde dünyaya gelenlerden oluştuğu görülmektedir⁹. Buna göre XIX. yüzyılın ortalarında Bermende'de yaşayan Rumlar arasında yıllık ölüm oranı %1,8 olarak gerçekleşirken doğum oranının ise bunun iki katı, yani yaklaşık %3,6 olarak gerçekleşmektedir. Sonuç olarak XIX. yüzyılın ortalarında Bermende Köyü'nde yaşayan Rumların kabaca 900 civarında bir nüfusa sahip olduğu söylenebilir. Bu durumda hane başına düşen kişi sayısı 4,85 olarak ortaya çıkmaktadır¹⁰.

1.2.Yaş Özellikleri

Nüfus defterlerinde isim, eşkâl gibi bilgilerin yanı sıra erkeklerin yaşları; bebek, çocuk, genç veya yaşlı olmasına bakılmaksızın sırasıyla defterlere yazılmaktadır. Hatta bebeklerin “3 mah” veya “9 mah” şeklinde kaç aylık olduklarını dahi belirten ifadeler yer verilmektedir. Böylece nüfus defterinde verilen yaşlardan hareketle, yerleşimde kayıtlı kişilerin ortalama yaş veya ömürlerini tahmin edilebilmek mümkündür. Tarafımızca yapılan hesaplamalara göre Bermende Köyü'nde kayıtlı 444 Rum erkeğin ortalama yaşı 23,42 olarak ortaya çıkmaktadır. Defterlerdeki veriler gruplara ayrıldığında 0-10 yaş grubunun ortalama yaşı 4,27, 11-20 yaş arasındakilerin 15,60, 21-30 yaş aralığının 25,98, 31-40 yaş arasında bulunanların 36, 41-50 yaş grubunun 44,35, 51-60 yaş aralığının 56,21, 60 yaş ve üzerinin ise 68 olduğu anlaşılmaktadır. 0-10 yaş grubu haricinde kalan 307 kişi dikkate alınırsa ortalamanın yaklaşık 32, 0-20 yaş gurubundakiler hesaba dâhil edilmediğinde ise kalan 211 kişinin yaş ortalamasının 40 olduğu görülmektedir. Defterde kayıtlı Rum hane reislerinin yaş ortalaması ise 39,33'tür.

Tablo 2:Bermende Köyü'nde İkamet Eden Rumların Yaş Grupları (1844).

Yaş Aralığı	Erkek Sayısı	Oran %
0-10	136	%30,70
11-20	97	%21,90
21-30	80	% 18,06
31-40	45	% 10,16
41-50	42	% 9,48
51-60	19	% 4,29
61 +	24	% 5,42
Toplam	443¹¹	% 100

Günümüz verileri açısından düşünüldüğünde 60-65 yaş arası nüfus yaşlı kategorisinde değerlendirilebilir. Ancak XIX. yüzyıllarda salgın hastalıklar, bakımsızlık, savaşlar, yetersiz

⁹ BOA, NFS. d. 3288; 3289.

¹⁰ Bkz. Tablo 1.

¹¹ Defterde bir kişinin yaşı belirtilmediği için istatistikler 443 kişi üzerinden hesaplanmıştır. BOA, NFS. d. 3288.

beslenme vb. nedenlerle insanların ortalama ömürleri günümüze göre oldukça düşük gerçekleşmiştir. Bu nedenle tabloda 50 yaş ve üzeri yaşlı grup olarak değerlendirilmiş¹² ve 0-10 yaş grubu çocuk, 11-30 yaş grubu genç, 30-50 yaş grubu orta yaşlı, 50 ve üzerindeki ise yaşlı olarak tasnif edilmiştir¹³. Grafik 1’de görüldüğü gibi Bermende’de yaşayan Rumların toplam nüfus içerisindeki oranlara bakıldığında nüfusun %30,70’inin çocuk, %39,95’inin genç, %19,64’ünün orta yaşlı, %9,71’i ise yaşlı kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Neticede yaşlı nüfusun oldukça az olduğu, gençlerin ise nüfusun büyük bir bölümünü oluşturduğu söylenebilir¹⁴. Yoğunluğu en düşük grup ise %5,42 ile 61 yaş ve üzerindeki kişilerdir. Bunlar arasında en yaşlısı 83 yaşındaki Kalu’dur¹⁵.

Grafik 1: Bermende’de Yaşayan Rum Nüfusunun Yaş Dağılımı.

Elde edilen verilere göre yerleşimdeki aktif nüfus (11-50 yaş) toplamda 264 kişiden, pasif nüfus olarak değerlendirilen kesim ise (0-10 ve 51+ yaş) 179 kişiden oluşmaktadır. Bermende Rumları arasında üretime katkısı olan dinamik nüfusun %60’lık, üretim dışında kalanların ise %40’lık dilimi oluşturduğu görülmektedir.

1.3. Nüfus Hareketleri

Nüfus defterlerinde kaydedilen kişiler, eğer ikamet ettiği yerde bulunmuyorsa, o kişinin kaydının üzerine küçük notlar düşülmek suretiyle, nerede olduğu, ne işle meşgul olduğu veya kaç yıldır dışarıda bulunduğu belirtilmektedir¹⁶. Defterlere yazılan bu notlar sayesinde yerleşim dışında bulunan kişilerin durumları hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Defterlere düşülen bu notlar üzerinde yaptığımız incelemelerde bazı kişilerin çalışmak veya ticaret yapmak amacıyla Bermende’den başka yerlere gittiği anlaşılmaktadır.

Elimizdeki kayıtlara göre 1844 yılında Bermende’de kayıtlı 444 Rum erkeğin 91’i (% 20,5) İstanbul, Balıkesir, Bursa, Mısır, Foça, İzmir, Güzelhisar, Söke, Kuşadası gibi uzak veya Beyşehir, Seydişehir, Kulu, Aksaray, Çal ve Isparta gibi yakın yerlere çalışmak ya da ticaret

¹² Hüseyin Muşmal, Müjgan Şahinkaya, “1844 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Beyşehir Kazası”, *Turkish Studies*, 10/1, Ankara 2015, s. 489.

¹³ agm, s. 489.

¹⁴ 1830 sayımına göre Akşehir’in genç nüfus potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Adem İbar, *BOA. NFS. d. 3556’ya Göre Orta Anadolu’da Gayrimüslim Nüfus (1830)*, (AÜSBE) Yüksek Lisans Tezi, Aksaray 2019, s. 42.

¹⁵ BOA. NFS. d. 3288, s. 27.

¹⁶ Muşmal, Şahinkaya, agm, s. 487.

yapmak amacıyla gitmişlerdir¹⁷. 1845 tarihli nüfus defterine bakıldığında ise bu oranın % 28'e yükseldiği ve bu kişilerin çoğunlukla İzmir, Karahisar ve Güzelhisar bölgelerine çalışmaya gittiği görülmektedir. Defterde Rum erkeklerin hangi amaçla dışarıya gittiklerine dair notlar da düşülmüştür. Buna göre Bermende'den civar şehirlere giden Rumların terzilik, yağcılık, bardakçılık, yapıcılık, kuyumculuk, amelelik ve hizmetkârlık amacıyla Karahisar, İzmir ve Güzelhisar'a gittikleri görülmektedir. Genel olarak bakıldığında bunlar arasında yağcılık sektörünün öne çıktığı, yağcılar arasında en çok tercih edilen yerlerin ise zeytinyağı üretimi ile önce çıkan Güzelhisar ve İzmir olduğu anlaşılmaktadır¹⁸.

1844-1845 tarihli nüfus defterlerine göre Bermende Köyü'nden başka şehirlere çalışmak amacıyla giden Rumların ciddi bir nüfus hareketliliğine neden oldukları anlaşılmaktadır. Yerleşimde yaşayan Rumların neredeyse ¼'ünün mevsimlik veya geçici olarak başka yerlere çalışmaya gittikleri görülmektedir. Ayrıca gittikleri yerlerde altı ay ile 3 yıl gibi sürelerde bulundukları tespit edilen Rum erkeklerin zamanla kardeşlerini ve oğullarını da bu bölgelere götördükleri anlaşılmaktadır¹⁹. Diğer taraftan az da olsa Turgutlu, İstanköy, Maden ve Niksar gibi başka şehirlerden Bermende'ye gelen kişilere de rastlanmaktadır²⁰. Dışarıya çalışmaya giden kişilerin genellikle terzi, yağcı, tüccar gibi vasıflı kişiler olduğu görülürken gelen kişilerin ise vasıfsız işçiler olduğu göze çarpmaktadır.

Grafik 2: Bermende'den Dışarıya Çalışmaya Gidenlerin Tercih Ettikleri Şehirler 1844-45.

Harita 1 ve grafik 2 incelendiğinde yerleşim dışına çalışmaya giden Rumların genellikle Batı Anadolu şehirlerini tercih ettikleri görülmektedir²¹. Bu şehirlerin bazılarının Akşehir'e olan yakınlığının yanı sıra, hemen hepsinin ticarî ve ziraî faaliyetlerin canlı olduğu şehirler olması dikkat çekicidir. Nüfus hareketleri göz önünde bulundurulduğunda, Bermende'den göç oranının en fazla yaşandığı bölgenin Güzelhisar (Aydın) Kazası olduğu görülmektedir. Bölgenin ekonomik zenginliğini sağlayan ve ziraî faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı Büyük Menderes

¹⁷ Bkz. Grafik 2 ve Harita 1.

¹⁸ BOA, NFS. d. 3289.

¹⁹ BOA, NFS. d. 3288; Beyşehir'le ilgili bir çalışmada yerleşimden dışarıya gidenlerin gittikleri bölgelerde ortalama olarak 3 yıl gibi sürelerde kaldıkları görülmektedir. Hüseyin Muşmal, "Kısmet Tarikiyle Ahar Diyara Varanlar: Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Beyşehir'den İzmir ve İstanbul'a Yapılan Göçler", *Geçmişten Günümüze Göç*, II, Ed. Osman Köse, Çanık Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun 2017, s. 758.

²⁰ BOA, NFS. d. 3288, s.30.

²¹ Akşehir'de 1830 yılında da gayrimüslimlerin batı yönlü nüfus hareketleri yaptığı anlaşılmaktadır. İbar, *agt*, s. 45.

Ovası, bölgedeki işgücü ihtiyacını önemli oranda artırmaktadır²². Bermendeli Rumların yoğun olarak Güzelhisar'a gitmesi bölgede bulunan iş imkânlarından kaynaklanmakta ve bunların özellikle yağcılık ticaretiyle meşgul oldukları görülmektedir.

Çalışmak amacıyla tercih edilen yerler arasında ikinci sırayı XIX. yüzyılda Anadolu'nun ikinci büyük kenti olan İzmir almaktadır²³. Özellikle 1838 İngiliz Ticaret Antlaşması'ndan sonra İzmir'in bir liman kenti olarak ciddi önem kazanması, ticaretin bu bölgede yoğunlaşması ve Anadolu'da tımar sisteminin bozulmasıyla birlikte ortaya çıkan serbestlik Anadolu'nun iç Bölgelerinde yaşayan köylülerin mevsimlik işçi olarak ek gelir sağlamak amacıyla Denizli, İzmir, Aydın gibi bölgelere gitmelerine zemin hazırlamıştır²⁴.

Harita 1: Bermende'den Çalışmaya Gidenlerin Tercih Ettikleri Şehirler. 1844-45.

Bermende'den yapılan göçlerin yoğunlaştığı yerlerden biri de tarımsal faaliyetleri ve bölgeye yakınlığı nedeniyle tercih edilen Denizli'ye bağlı Çal Kazası'dır. 1831-1914 tarihlerinde Osmanlı nüfusunun büyük bir oranda artmamasına rağmen XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren aldığı göçlerle Çal Kazası'nın nüfusunun hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir²⁵. Bu tarihlerde Çal Kazası Bekilli Kasabası'ndaki ahalinin %25,1'i çiftçi, %12,7'si dokumacı-çiftçi, % 24,8'i ise

²² İlknur Gürgen, *XV.-XVI. Yüzyıllarda Güzelhisar Kazası*, (CBÜSBE), Yüksek Lisans Tezi, Manisa 2015, s. 9; Aysun Sarıbey Haykıran, “1831 Tarihli Nüfus Sayımında Aydın Güzelhisar Kazası Cami-i Atik Mahallesi”, *Yeni Fikir Uluslararası Hakemli Akademik Fikir Araştırma Dergisi*, 10/ 2, Temmuz 2019, s. 10, 15.

²³ Hüseyin Muşmal, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Beyşehir ve Çevresinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1790-1864)*, (SÜSBE), Doktora Tezi, Konya 2005, s. 94.

²⁴Muşmal, agm, s. 758; Muşmal, Şahinkaya, agm, s. 488.

²⁵ Mümtaz Peker, “Göç Ekseninde Bekilli Kasabasının Ekonomik Dönüşüm Süreci”, *Nüfus Bilim Dergisi*, 2017, s. 41.

dokumacılık ile uğraşmaktadır²⁶. Bekilli'de dokumacılık sektörünün yoğunluğu, kalitesi ve şöhreti ile bilinen Bermende halı ve kilimleri ile ilişkilendirilirse, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren iki yerleşim arasında ciddi bir etkileşim olduğu düşünülebilir²⁷. Anlaşılan o ki, Denizli ve çevresindeki dokumacılık sektörü Bermendeli Rumlar vasıtasıyla Akşehir ve çevresi ile bir irtibat halinde olmuş, bu da iki tarafın birbirini etkilemesini sağlamıştır. Buraya kadar söylenenlerin bir sonucu olarak söylenebilir ki, Batı Anadolu'da yer alan Rumların, ticari hayat üzerindeki etkisi bu sahayı Bermendeli Rumlar için daha cazibeli ve çekici kılmış ve bu durum Bermende ile çevresindeki Rum esnaf ve tüccarların ticarî yoğunluğun fazla olduğu Batı Anadolu'ya yapılan göçleri teşvik etmiş olmalıdır. Günümüzde dahi yaşam kalitesinin artırılması, işsizlik, arazilerin parçalanması nedeniyle yaşanan geçim sıkıntısı gibi sebeplerle Konya ve çevresinden İzmir, İstanbul, Ankara gibi büyükşehirlere göçler devam etmektedir²⁸.

2. Sosyal Yapı

2.1. Aile Yapısı ve Çocuk Sayısı

1844-1845 tarihli nüfus defterlerinde, Bermende Köyü'nde toplam 183 adet Rum hane kaydı bulunmaktadır. Ancak hane reislerinden 35'inin (%19,12) meslek bilgisine dair herhangi bir kayıt yoktur. Bu kişilerin genellikle başka yerlere gidip geldikleri veya şâb-ı emred (genç delikanlı) oldukları anlaşılmaktadır. Anlaşılan, babasını erken yaşta kaybetmiş olan evin en büyük erkekleri annesi veya ablası gibi kadın akrabaları hayatta olsa bile hane reisi olarak kaydedilmektedir. Bu nedenle hane reisi olan bazı kişiler 18 yaşın altında bir genç olabileceği gibi hanesinde tek başına yaşayan 75 yaşındaki bir ihtiyar da olabilmektedir. Nitekim hane reislerinden dokuzu şâb-ı emred olup, bu kişiler küçük yaşlarda hane reisliği yapmaktadır²⁹. Kayıtlara göre, hane reisi olarak belirtilen 183 Rum erkekten 72'sinin (%39,34) kendi hanesinde kayıtlı erkek çocuğu yoktur. Bazı hane reislerinin hane üyesi olarak damatlarını da kendi hanelerine kaydettirdiklerine dair örnekler bulunmaktadır³⁰.

1844 tarihli nüfus defterine göre; Bermende Köyü'nde 183 hane reisinin kaydı altında, 187 kişi oğlu, 38 kişi karındaşı, 1 kişi üvey karındaşı, 24 kişi torunu, 1 kişi üvey torunu, 2 kişi üvey oğlu, 5 kişi damadı, 2 kişi yeğeni, 1 kişi amcası olarak kayıt edilmiştir. Hane reisi, eşi ve çocuklarından oluşan aile, çekirdek aile olarak ele alınırsa, 183 Rum Ailesi'nden 134'ünün çekirdek aile olduğuna hükmedilebilir. Buna göre Bermende Köyü'ndeki Rumların %73,22'si çekirdek aileden, geriye kalan %26,78'lik kesim ise geniş aileden oluşmaktadır. 1844-45 tarihli nüfus sayımlarına göre Bozkır kaza merkezinin %79'u³¹, Belviran Kazası'nın %78,07'si³², Çayan Derbendi'nin %72'si³³, Ereğli Kazası'nın %66'sının³⁴ çekirdek aile kategorisi içerisinde

²⁶Peker, agm, s. 45.

²⁷ 1940 yılında Akşehir merkezinde ve Bermende Köyü'nde işletilen 40 tezgâhta, 120 kadın işçinin çalıştırılması ve ayda 120 m² halının dokunması Bermende'de köklü bir dokumacılık sektörünün var olduğunu göstermektedir H. Melek Hidayetoğlu, Meral Akan, "Konya'da Cumhuriyet Dönemi'nde Dokuma Faaliyetleri", *Ariş Dergisi*, S. 5, 2011, s. 56.

²⁸Muşmal, agm, s. 761.

²⁹ BOA, NFS. d. 3288, s. 20, 25, 27.

³⁰ BOA, NFS. d. 3288, s. 24, 31.

³¹Muşmal, Şahinkaya, agm, s. 336.

³² Özçelik, agt, s. 37.

³³ Doğan Yörük, Aynur Karadoğan, "Çayan Derbendi'nde Demografik Eğilimler (1840-1845)", *History Studies*, 7/3, 2015, s. 176.

³⁴ Fatma Altıntaş, *Ereğli Şehir Merkezindeki Nüfus Hareketleri (1834-1845)*, (SÜSBE) Yüksek Lisans Tezi, Konya 2018, s. 52.

yer aldığı görülmüştür. Bu durumda Bermende’de yaşayan Rum ailelerin Konya Vilayeti dâhilinde bulunan bazı Müslüman yerleşimleri ile benzer özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Tarafımızdan yapılan hesaplamalarda hane reislerinin kaydı altında bulunan oğulların yaş ortalamasının 11,18, hane başına düşen çocuk sayısının ise 2,85 olduğu tespit edilmiştir. Osmanlı’da genel olarak hane başına 3 çocuk düştüğü bilindiğine göre XIX. yüzyılın ortalarında Bermende’de yaşayan Rumların hane başına düşen çocuk sayısının Müslüman toplum ile benzeştiği söylenebilir.

XIX. yüzyılın ortalarında Bermende’de yaşayan en kalabalık Rum haneleri, İstefanpapaz Mahallesi’nde ikamet etmektedir. Mahallede kayıtlı 74. hanenin reisi 25 yaşında orta boylu, kara bıyıklı Apostol oğlu Kiryako’dur. Kiryako’nun Yordan, Lefter, Apostol adlı oğulları bulunmakla birlikte aynı hanede karındaşı ve karındaşının çocuğu da ikamet etmektedir. Mahallede 107. numarada kayıtlı hane reisi ise 60 yaşındaki orta boylu, sarı bıyıklı, Aktiyus’tur. Aktiyus’un 35, 27, 23 ve 18 yaşlarında 4 oğlu ve 8 yaşında bir torunu bulunmaktadır. Oğullarının isimleri sırasıyla İstavri, Aktiyus, Anastas ve Mihail’dir.

2.2. Şahısların Tipolojisi ve Kullandıkları İsimler

2.2.1. Tipoloji

Bermende nüfus defterlerinde Rumların, isim ve kimlik bilgilerinin yanı sıra bazı fizikî özellikleri de kaydedilmiştir. Defterlerde şahısların eşkâlleri öncelikle boy, daha sonra da sakal-bıyık özellikleri bakımından tanımlanmış olup 12-18 yaş arasındaki gençlere genel olarak şâb-ı emred, 19-22 yaşları arasında olanlara da ter bıyıklı denilmiştir. Henüz büyüme çağına olan 18 yaşından küçükler için ise eşkâl bilgileri verilmezken, bu yaştan büyük olanlar genelde boyları ve bıyıkları ile tarif edilmiştir³⁵. Bazı kişilerin alil (sakat), yekçeşm (tek gözlü) vs. gibi fizikî engel durumları belirtilmiş, sâbi, amelmânde ve ihtiyar gibi birtakım ayırt edici özelliklerine de işaret edilmiştir³⁶. Boy özellikleri dikkate alındığında kaydı bulunan 242 kişiden 182’si orta, 11’i ortaca, 26’sı uzun, 5’i uzunca, 18’i ise kısa boyludur. Buradan hareketle elde edilen verilere göre Bermende Rumlarının %75,20’sinin orta boylu olduğu anlaşılmaktadır. Kısa veya uzun boyluların oranı ise oldukça düşüktür³⁷.

Tablo 3: Bermendeli Rumların Boy Özellikleri. 1844-45.

Bermende Köyü	Sayı	Yüzde Oranı (%)
Kısa Boylu	18	7,44
Orta Boylu	182	75,21
Uzun Boylu	26	10,74
Uzunca Boylu	5	2,07
Ortaca Boylu	11	4,55
Toplam	242	100

³⁵ Mehmet Yılmaz, “Tanzimat Döneminde Sille Gayrimüslimleri”, (Ed. İlker Mete Mimiroğlu), *Sille Aya Elenia Müzesi*, Selçuklu Belediyesi Yayınları, İstanbul 2013, s. 36; BOA, NFS. d. 3288.

³⁶ Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Ankara 1997, s. 18; Muşmal - Şahinkaya, agm, s. 485; BOA, NFS. d. 3288.

³⁷ BOA, NFS. d. 3288; Sille Rumlarına bakılırsa %89,3’ü orta boyludur. Yılmaz, agm, s. 37.

Sakal ve Bıyık özellikleri dikkate alındığında Bermendeli Rumların %25,35'i kara, %14,79'u kumral, %10,21'i sarı, %10,21'i kır ve %4,93'ü aksakallı-bıyıklıdır. Ayrıca %13,38'inin ter bıyıklı, %3,17'sinin ince bıyıklı, %17,96'sının da şab-ı emred olduğu görülmektedir.

Grafik 3: Bermendeli Rumların Sakal-Bıyık Özellikleri. 1844-45.

Nüfus defterlerinden elde edilen bilgilere göre; Bermendeli Rum erkeklerinin 30 yaşından itibaren sakal bıraktıkları anlaşılmaktadır. Çocuklar çıkarıldığında erkeklerin çoğunluğunun (%92,20) bıyık veya sakallı olduğu görülmektedir³⁸. Verilen eşkâl bilgilerinden yola çıkılarak Bermende Rumlarının bir kısmı esmer (%25,35) olmakla birlikte kumral ve sarışın (%25) Rumlar da neredeyse aynı orana sahip bulunmaktadır.

Tablo 4: Bermendeli Rumların Sakal-Bıyık Özellikleri. 1844-45.

Sakal-Bıyık Özelliği	Sayı	Yüzde Oranı (%)
İnce Kumral Bıyıklı	1	0,35
İnce Kara Bıyıklı	2	0,70
Ak Bıyıklı	3	1,06
Kara Sakallı	3	1,06
İnce Bıyıklı	9	3,17
Ak Sakallı	11	3,87
Kır Sakallı	4	1,41
Kır Bıyıklı	25	8,80
Sarı Bıyıklı	29	10,21
Kumral Bıyıklı	41	14,44
Ter Bıyıklı	38	13,38

³⁸ Silile Rumların ise %49'u kara sakallı-bıyıklıdır. Yılmaz, agm, s. 36.

Şâb-ı Emred	51	17,96
Kara Bıyıklı	67	23,59
Toplam	284	100

Defterlerde sakal, boy gibi eşkâl bilgilerinin yanı sıra kişilerin engel durumları da belirtilmiştir. Bermende’de kayıtlı 4 adet fizikî engelli Rum erkek bulunmaktadır. Bunlardan birinin eli yok³⁹, biri alil⁴⁰ ve ikisi de yekçeşm (tek gözlü)⁴¹’dir. Bu kimselerin, engel durumlarına rağmen küçük yaşta çocuklarının bulunduğu ve hane reisi olarak evin geçiminden sorumlu olmaları sebebiyle mesleklerini devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Toplam nüfus içerisinde fiziksel engelli olanların oranı %1 gibi oldukça az bir yüzdeye sahip bulunmaktadır.

2.2.2.Şahıs İsimleri

Nüfus defterlerinde bulunan kayıtlar üzerinde yaptığımız incelemelerde XIX. yüzyılın ortalarında Bermende’de yaşayan Rumların 73 ayrı isim kullandığı tespit edilmiştir. Bunlar içerisinde Arslan, Murat gibi Türkçe isimlere de rastlanılmaktadır. Yapılan değerlendirmelere göre gayrimüslimlerin aldıkları Türkçe isimler onların Hristiyan Türk olduğu ihtimalini düşündürmektedir⁴². Ancak bu konuyla ilgili şimdilik kesin bir şey söylemek mümkün değildir⁴³. Arslan, Ferhat, Nazar, Murat gibi isimlerin Anadolu’nun çoğu yerinde Hristiyanlar ve Müslümanlar tarafından ortak olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır⁴⁴. Kullanılan bu isimler, Bermendeli Rumların, sosyo-kültürel, siyasi ve dini yapısını yansıtan ve içinde bulundukları Müslüman Türk toplumu ile etkileşimlerini gösteren önemli ipuçları ihtiva etmektedir.

Grafik 4:Bermendeli Rumların Yoğun olarak Kullandığı İsimler. 1844-45.

³⁹ BOA, NFS. d. 3288, s. 23.

⁴⁰ BOA, NFS. d. 3288, s. 30

⁴¹ BOA, NFS. d. 3288.

⁴² Akşehir’le ilgili çalışmada Muharrem Bayar, yabancı seyyahlara dayanarak, Akşehir’de yaşayan Hristiyanların Türkçe konuştuklarını çoğunun kendi dillerini bilmediklerini söyler. Bayar, age, s. 54.

⁴³ Alaattin Aköz, Bayram Ürekli, *Sille’nin Demografik Yapısı: Tarihi Seyir İçerisinde Müslüman ve Hristiyan Nüfusu, Sille Aya Elenia Müzesi*. Ed. İlker Mete Mimiroğlu, İstanbul 2013, s. 22.

⁴⁴ Bu konuda örnek bir çalışma için bkz. Necati Çavdar, “XIX. Yüzyılın Ortalarında Tokat’ta Katolik Ermeniler: Demografi-Ekonomik, *Yeni Türkiye Dergisi*, 1(60), S. 449-470.

İsimlerin yaygınlık oranlarına bakıldığında; Rumların %9,23'ü Konstantin, %8,11'i Yorgi, %6,08'i Harelim, %5,18'i Yordan, %4,95'i ise Anastas ismini kullandığı görülmektedir⁴⁵. Buradan hareketle Bermende'de yaşayan Rumların %70,5'i 17 ayrı ismi kullanırken geriye kalan %29,5'nin 57 ayrı isim kullandığı anlaşılmaktadır⁴⁶. Bermende Köyü'ndeki Rum isimlerinin kullanılma sıklıklarına bakıldığında; 10 Rum erkekten birinin Konstantin adını kullandığı görülmektedir. Kullanılan isimler arasında peygamber isimlerine de rastlanılmaktadır. Abraham isminin yanı sıra, Hristo, Petrus, Titus gibi isimlerin de Hristiyanların kutsal kitabında geçtiği bilinmekte olup bu isimlerin dinî bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Bermendeli Rumların genellikle çocuklarına atalarının isimlerini koydukları tespit edilmiş olup bu konuda Müslümanlarla benzer özellikler taşıdıkları anlaşılmaktadır

3. Meslekî Yapı

Defterlerde Rum erkeklerin ad, unvan ve lakaplarının yanı sıra meslek bilgilerine de yer verilmiştir⁴⁷. Bermende'de kayıtlı olan 444 Rum erkekten 159'unun (%35,81) meslek bilgisine yer verilmiş olup 285 kişinin ise (% 64,19) çocuk veya genç olması sebebiyle mesleğine dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. 1844-1845 tarihli temettuat defterinde ise 165 kişinin mesleğine dair bilgi verilmiş olup bunlardan 2 kişi sabî, 4 kişi ise iş göremez olarak kaydedilmiştir⁴⁸. Hane reislerinin meslekleri incelendiğinde Bermendeli Rumların meslekleri arasında ilk sırada %82,39 ile sınaî ve ticarî meslek gruplarının yer aldığı görülmektedir⁴⁹. İkinci sırada, %13,84 ile tarım ve hayvancılık sektöründe çalışan ziraî meslek grupları yer alırken, üçüncü sırada ise %3,77 ile diğer meslek grupları bulunmaktadır. Grafik 5'den anlaşıldığı gibi Bermendeli Rumlar arasında hane reislerinin ¾'ünden daha fazlası zanaat ve ticaretle meşguldür.

Grafik 5: Bermendeli Rumlar Arasında Mesleki Dağılım. 1844-45.

⁴⁵ BOA, NFS. d. 3288.

⁴⁶ BOA, NFS. d. 3288.

⁴⁷ Hüseyin Muşmal, Mehmet Özçelik, "Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Ermenek'te Esnaf ve Zanaatkarlar", *Ermenek Araştırmaları Arkeoloji, Sanat Tarihi, Tarih* Ed. Hüseyin Muşmal - Erol Yüksel - Mehmet Ali Kapar, Palet Yayınları, Konya 2018, s. 523.

⁴⁸ 9626 Numaralı Temettuat Defteri'nde 171 hanenin kaydı bulunmasına rağmen 6 kişinin iş göremez durumda olduğu tespit edilmiştir. ML. VRD. TMT. d. 9626.

⁴⁹ 1830 nüfus sayımına göre Akşehir kırsalındaki gayrimüslimlerin %81,19'unun sanayi ve ticaretle uğraştığı görülmektedir. Aynı sayımda ikinci grubu işçiler %4, üçüncü grubu ise %8 ile idari ve dini görevliler oluşturmaktadır. İbar, *agt*, s. 43.

Tablo 5: Temettuat ve Nüfus Defterine Göre Meslek Grupları. 1844-45.

Meslekler	Temettuat Defteri		Nüfus Defteri	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Mal ve Hizmet Üreten Esnaf	66	40 %	44	27,67 %
Satıcı Esnaf	67	40,60 %	87	54,72 %
Zirai Meslekler	28	16,96 %	22	13,84 %
Diğer Meslekler	4	2,42 %	6	3,77 %
Toplam	165	100 %	159	100 %

Tablo 5’den de görüldüğü gibi yoğun olarak sınaî ve ticarî mesleklerle meşgul olan Bermendeli Rumlar arasında az da olsa tarımla ilgili mesleklere rastlanmaktadır. Aşağıda yerleşimde bulunan mesleklerin isim ve oranları ile ilgili bir grafik yer almaktadır. Grafik 6 incelendiğinde sınaî ve ticarî mesleklerle meşgul olan Rumlar arasında genelde yağcılık, terzilik, pabuççuluk ve tüccarlık gibi mesleklerin öne çıktığı görülecektir. Söz konusu gruplar ayrı başlıklar halinde ele alınacaktır.

Grafik 6: Bermendeli Rumların Meslek Dağılımı. 1844-45.

3.1. Sınaî ve Ticarî Meslekler

Bermende Köyü’nde yaşayan Rumların çoğunluğu sınaî ve ticarî işlerle meşgul olup geçimlerini bu yoldan temin etmişlerdir. Nüfus defterinde 159 Rum erkekten 131’i (%82,38), temettuat defterinde ise 165 Rum’dan 133’ü (%80,60) zanaat ve ticaret alanında hizmet vermektedir⁵⁰. 1830 sayımlı nüfus defterinde, Akşehir’in kırsal kesimindeki gayrimüslimlerin

⁵⁰ BOA, ML. VRD. TMT. d. 9626.

meslek dağılımına bakıldığında, bunların %73,19'unun zanaat ve ticaretle uğraştığı ifade edilmektedir⁵¹. Silleli Rumlara bakıldığında dahi benzer bir durum görülmektedir⁵².

Sınaî ve ticarî alandaki meslekleri, mal ve hizmet üreten esnaf ve satıcı esnaf olarak ikiye ayırmak mümkündür. Birinci grup bizzat el emeği ile üreten ve pazarlayan terzi, dülgerci, kalaycı gibi mesleklerdir. İkinci grupta ise üretimden ziyade pazarlama yönü ön plana çıkan, bakkal, bardakçı gibi meslek grupları değerlendirilmiştir⁵³.

3.1.1. Mal ve Hizmet Üreten Esnaf

Bermende'de sınaî ve ticaretle ilgili mesleğe sahip bulunan kişilerin nüfus defterinde %33,58'i, Temettuat defterinde ise %49,62'si mal ve hizmet üreten esnaf grubuna dâhil edilebilir. Kayıtlara göre Bermendeli Rumlar arasında en yaygın işkolu terziliklerdir. Onu sırasıyla; yapıcı, kalaycı, dülgere, enfiyeci ve değirmenci gibi meslekler takip etmektedir. 1844-1845 tarihli nüfus ve temettuat kayıtlarına göre Bermende'de terziliğin yoğun olarak icra edilmesi ve bu durumun dikkat çekmesinden hareketle bölgede dokumacılık sektörünün ön plana çıktığı anlaşılmaktadır⁵⁴. Akşehir'deki halı dokumacılığının oldukça köklü olduğu ve Bermende halılarının şöhreti bilinmektedir⁵⁵. Yerleşimde yaşayanların nüfusu göz önüne alındığında Rumlar arasında terzilik mesleğinin bu kadar yaygın olması ve nüfus hareketleri ile ilgili tespitlerimiz, bu insanların yalnızca bu bölgeye hizmet etmedikleri, aynı zamanda dokumacılığın ön plana çıktığı Denizli gibi başka yerlere gittiklerini göstermektedir. Ayrıca çömlekçilik, yapıcılık ve kalaycılık gibi sınaî mesleklerin yoğunluğu da göze çarpmaktadır⁵⁶.

Tablo 6: Defterlere Göre Mal ve Hizmet Üreten Eснаflar. 1844-45.

Meslekler	Temettuat Defteri		Nüfus Defteri	
	Sayı	%	Sayı	%
Terzi	26	39,39	28	63,64
Çömlekçi	13	19,70	-	-
Yapıcı	11	16,67	5	11,36
Kalaycı	4	6,06	4	9,09
Dülgere	4	6,06	3	6,82
Ekmekçi	-		2	4,55
Değirmenci	3	4,55	1	2,27

⁵¹ İbar, *agt*, s. 43.

⁵² Yılmaz, *agm*, s. 37-38.

⁵³ Muşmal, Özçelik, *agm*, s. 529.

⁵⁴ BOA. NFS. d. 3288.; BOA. ML.VRD. TMT. d. 9626.

⁵⁵ Ahmet Aytac, "Halı", *Konya Ansiklopesidi*, Ed. Mehmet Birekul, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, C. 4, Konya 2012, s. 149. ; Hüseyin Muşmal, "1901 Yılında Konya'da Açılan Halı-Kilim Sergisi ve 1899 Tarihli Sergi Talimatnamesi", *1. Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi*, (1-2 Kasım 2007), *Bildiriler Kitabı*, (Ed. Aymet Aytac), Konya 2007, s. 241-247.

⁵⁶ Nüfus defterinde bardakçılık olan meslek, temettuat defterinde çömlekçilik olarak kaydedilmiştir.

Duhancı	2	3,03	-	-
Sıvacı	2	3,03	-	-
Enfiyeci	1	1,52	1	2,27
Toplam	66	100	44	100

3.1.2. Satıcı Esnaf

1844-1845 tarihli nüfus ve temettuat defterlerinde kayıtlı Rum Erkeklerin meşgul olduğu yağcı, bezzaz, kasap, bakkal, tüccar, helvacı, bardakçı, kuyumcu vb. gibi meslekler satıcı esnaf grubu içerisinde değerlendirilmiştir. Bu defterlere göre Bermende Köyü'nde 133 kişiden 67'si (%50,37) satıcı esnaf grubunda yer almaktadır. Bunlar arasında en yaygın görülen meslek 36 kişi (% 41,38) ile yağcılıktır. Onu 16 kişi (%18,39) ile pabuççular, 12 kişi (%13,79) ile tüccarlar takip etmektedir⁵⁷. Bunların dışında kuyumcu, helvacı, hasırcı gibi meslek kollarını icra eden kişiler de bulunmaktadır. Sille'de yaşayan Rumların manifaturacılık, demircilik, kasaplık, halıcılık ve bakkallık yaptıkları bilinmektedir⁵⁸. Ancak Bermendeli Rumlar arasında yaygın olarak yapılan ayakkabı satımı-dikimi-yaması gibi işleri kapsayan pabuççuluk Akşehir'de dericilikle alakalı ciddi bir sektörün olabileceğini akla getirmektedir⁵⁹.

Tablo 7: Defterlere Göre Satıcı Esnaf Grubu. 1844-45.

Meslekler	Temettuat Defteri		Nüfus Defterleri	
	Sayı	%	Sayı	%
Yağcı	25	37,31	36	41,38
Papuçcu	3	4,48	16	18,39
Tüccar	2	2,99	12	13,79
Bardakçı	1	1, 49	11	12,64
Kuyumcu	3	4,48	5	5,75
Helvacı	2	2,99	2	2,30
Hasırcı	-	-	2	2,30
Bezzaz	9	13,43	1	1,15
Bakkal	5	7, 46	1	1,15
Kazancı	-	-	1	1,15
Manifaturacı	11	16,42	-	-

⁵⁷ BOA, NFS. d. 3288.

⁵⁸ Hasan Basri Sayı, "Sille'de Gayrimüslim Yaşamına Yönelik Tespitler", *I. Ulusal Sille Sempozyumu Bildirileri*, (26-27 Eylül 2013), Ed. Mehmet Ali Kapar - Ahmet Çaycı – İlker Mete Mimiroğlu, Konya 2014, s. 418.

⁵⁹Bkz. Necati Çavdar "Tanzimat Dönemi'nde Tokat'ta Rum Nüfusu", *History Studies*, 11(6), 2009, s. 2207-2227.

Pekmezci	4	5,97	-	-
Kasap	1	1,49	-	-
Eskici	1	1,49	-	-
Toplam	67	100%	87	100

Buraya kadar söylenenler genel olarak değerlendirildiğinde sanayi ve ticaretle ilgili meslekler arasında en yaygın iş kolunu yağcılık, terzilik ve pabuççuluk gibi sektörlerde çalışanların oluşturduğu anlaşılmaktadır. Özellikle terzilik ve pabuççuluk gibi mesleklerin çok yoğun ve yaygın olması XIX. yüzyılda Akşehir'de dokumacılık ve dericiliğin çok önemli bir sektör halinde olduğunu göstermektedir. Ayakkabı, deri ve kıyafet üretiminde terzilik ve pabuççuluk gibi mesleklerin önemli yer işgal ettiği bilinmektedir. Buradan hareketle Akşehir'deki tekstil-dokumacılık sektörünün önemli bir kısmının Bermendeli Rumların elinde olduğu söylenebilir. Anlaşılan o ki, XIX. yüzyılın ortalarında genel olarak sanayi ve ticaret sektöründe yoğunlaşan Akşehirli Rumlar beceri ve sermaye gerektiren iş kollarında Müslümanlar karşısında üstünlük sağlamış durumdadır⁶⁰. Ancak zamanla bu gelenek Müslümanların da etkin olduğu bir noktaya taşınmıştır.

XX. yüzyıldan itibaren Akşehir'de yün ve ipeğe bağlı olan terzi ve dokumacılık sektörünün oldukça geliştiği bilinmektedir. Günümüzde yaklaşık 40 yıldır ipek halı üretiminde oldukça etkili konuma gelmiş olan Akşehir'de iki büyük atölyede halı üretimine devam edilmektedir⁶¹.

3.2. Ziraî ve Diğer Meslek Grupları

Nüfus ve Temettuat defterlerindeki verilere göre Bermendeli Rumlar arasında az da olsa tarım ve hayvancılıkla ilgili mesleklerle meşgul olanlara rastlanmaktadır. Bunlar, daha çok tarım arazilerinde ırgat, amele, hizmetkâr, toprak hamallığı ve bağcılıkla uğraşan kişilere ait kayıtlardır. Bununla birlikte Bermende'de mesleği tarım ve hayvancılık olmadığı halde bağ, bahçesi ve hayvanatı bulunan Rum aileler de bulunmaktadır⁶². Nüfus defterine göre, kayıtlarda mesleği belirtilen 159 Rum'dan 12 kişi ırgat, 6 kişi hizmetkâr, 2 kişi amele, 1 kişi bağcı ve 1 kişi hamal olmak üzere 22 kişi tarımla alakalı meslek gurubunda değerlendirilmiştir. Temettuat defterine göre ise; 12 kişi ırgat, 15 kişi hizmetkâr, bir kişi hamal olarak kaydedilmiştir. Buna göre nüfus defterine göre % 13,84, temettuat defterine göre ise % 16,96'lık oranda bir Rum nüfus tarım ve hayvancılıkla ilgili mesleklerle meşgul olmaktadır. Bu düzeyde bir temsil oranı Osmanlı döneminde kırsal hayat için oldukça düşük bir yüzde olmakla beraber Bermende Köyü'nde tarım ve hayvancılığa dair mesleklere çok az rastlanması gayrimüslimler için olağan bir durum olarak görülebilir⁶³.

Aşağıda temettuat ve nüfus defterlerinden hareketle Bermende Köyü'nde ziraî ve diğer meslek grupları hakkında bir tabloya yer verilmiştir. Tabloda Bermende'de yaşayan Rumlar arasında sınaî ve ticarî faaliyetlerle uğraşmayan insanların meşguliyet alanları ile bunların temsil oranlarına yer verilmektedir. Anlaşılan odur ki, Bermendeli bazı Rumların kendi arazisini

⁶⁰İbar, *agt*, s. 44.

⁶¹Ahmet Aytaç, *Hereke Tarzı Akşehir'de İpek Halıcılık*, Akşehir Kaymakamlığı, Akşehir 2008, s. 92-94.

⁶²Muşmal, Özçelik, *agm*, s. 526.

⁶³İbar, *agt*, s.41.

işleyecek sermayesi olmadığı için çok az bir kısmı başkasının arazilerinde çalışmak durumunda kalmıştır. Azda olsa arazileri, bağları, bahçeleri bulunanlar ise genellikle Bermende’de yaşayan sınaî ve ticarî faaliyetlerle meşgul olanlardır. Bu kişiler daha ziyade zamanlarını sınaî ve ticarî faaliyetlere ayırmakta, mesleklerini sürdürmek amacıyla, kalan zamanlarını tarım ve hayvancılıkla ilgili faaliyetlere ayırmaktadır. Hem böylece haneleri için gerekli olan tarımsal ve hayvansal besin ve gıdalarını da temin etmiş olmaktadır.

Tablo 8: Bermende Köyü’nde Ziraî ve Diğer Meslek Grupları. 1844-45.

Meslekler	Temettuat Defteri		Nüfus Defteri	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Amele	-	-	2	7,14
Bağcı	-	-	1	3,57
Hizmetkâr	15	46,88	6	21,43
Irgat	12	37,50	12	42,86
Hamal	1	3,13	1	3,57
Han Odabaşısı	1	3,13	2	7,14
Papaz	3	9,38	4	14,29
TOPLAM	32	100	28	100

4.Ekonomik Yapı

4.1. Hayvancılık

1844-45 tarihli temettuat defterine göre Bermendeli Rumların bazılarının arazi ve hayvan sahibi olduğu, ancak bunların yalnızca kendilerine yetecek düzeyde bir üretim yaptıkları anlaşılmaktadır. Tablo 9’da görüldüğü gibi Rumların sahip oldukları hayvanların %83,06’sını küçükbaş, %7,24’ünü büyükbaş kalan %9,70’lik alanı ise yük-binek hayvanları oluşturmaktadır. Bununla birlikte Bermendeli Rumlar arasında hane başına düşen hayvan sayısının (4 hayvan) oldukça düşük olduğu görülmektedir. Özellikle hane başına düşen büyükbaş hayvan sayısındaki düşüklük (0,30) Rumlar arasındaki ziraî faaliyetlerin son derece az olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 9: Temettuat Defterine Göre Rumların Sahip Olduğu Hayvanlar. 1844-1845.

Hayvan Türü	Sayı	%	Hane Başına Düşen Miktar
Büyükbaş Hayvan	53	7,3	0,30
Küçükbaş Hayvan	608	83	3,32
Yük-Binek Hayvanı	71	9,7	0,38
Toplam	732	100	4

1844-1845 yıllarında Bermende Köyü'nde yaşayan Rumların üzerinde kayıtlı 608 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Bunların arasında önemli bir bölümünü %25,66 ile sağmal ağınam oluşturmakta, onu %22,53 ile kuzu, %20,39 ile de dölsüz ağınam takip etmektedir. Bilindiği gibi küçükbaş hayvanların yününden, etinden ve sütünden faydalanılmakta; sütünden peynir, tereyağı ve yoğurt yapılmaktadır⁶⁴. Bölgede küçükbaş hayvancılığın daha yaygın olması ve dokumacılık sektörünün de gelişmiş olması, küçükbaş hayvanların daha çok yünleri ve yapagıları için yetiştirildiğini düşündürmektedir⁶⁵.

Tablo 10: Bermendeli Rumların Sahip Olduğu Küçükbaş Hayvan Çeşitleri. 1844.

Hayvan Türü	Sayısı	Yüzde Oranı	Hane Başına Düşen Miktar
Sağmal Ağınam	156	25,66	0,91
Dölsüz Ağınam	124	20,39	0,72
Kuzu	137	22,53	0,80
Sağmal Keçi	88	14,47	0,51
Dölsüz Keçi	37	6,09	0,21
Oğlak	66	10,86	0,38
Toplam	608	100	3,55

Temettuat defterlerindeki verilerden hareketle Bermendeli Rumlar arasında büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yaygın olmadığı tespit edilmiştir. Bilindiği gibi büyükbaş hayvanlar eti, sütü ve derisi gibi özelliklerinin yanı sıra ziraî alanlardaki katkısı için de kullanılmaktadır. Bermende'de ikamet eden Rumlar arasında hane başına düşen toprak miktarının oldukça düşük olduğu göz önüne alındığında, ziraî faaliyetler için de önemli bir unsur olan büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yaygın olmaması anlaşılabilir. XIX. yüzyılın ortalarında Rumların en fazla yetiştirdiği büyükbaş hayvan türü %90,57 ile sağmal inek olsa da hane başına yalnızca 0,28 adet inek düşmektedir. Gayrimüslimlerin geneli ticaretle ilgilendiğinden bu kişilerin yalnızca kendi ihtiyaçları için hayvan besledikleri söylenebilir.

Tablo 11: Bermendeli Rumların Sahip Olduğu Büyükbaş Hayvan Çeşitleri. 1844.

Hayvan Çeşidi	Sayısı	Yüzde Oranı	Hane Başına Düşen Miktar
Sağmal İnek	48	90,57	0,28
Dölsüz İnek	2	3,77	0,01
Çift Öküzü	2	3,77	0,01

⁶⁴ Hüseyin Muşmal, "XIX. Yüzyılın Ortalarında Çumra'nın Sosyo-Ekonomik Görüntüsü (10353 Numaralı Temettuat Defterine Göre)", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SUTAD)*, S. 24, Konya 2008, s. 262.

⁶⁵ Tevfik Güran, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, İstanbul 1998, s. 100; Muşmal, "Çumra", s. 263.

Sağmal Manda	1	1,89	–
Toplam	53	100	0,30

XIX. yüzyılın ortalarında Bermende’de ikamet eden Rumların büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarının yanı sıra; eşek, kısırak, beygir gibi yük ve binek hayvanlarına da sahip oldukları görülmektedir. Yük ve binek hayvanlarının sanayi öncesi toplumlarda hem ulaşımda hem de zirai alandaki mahsullerin sevk edilme işleminde kullanıldığı bilinmektedir. Bu hayvanlar arasında en fazla tercih edileni %33,80 ile merkep olmuştur. Merkebin Bermendeli Rumlar arasında nakliye ve taşıma da etkin bir şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 12: Bermendeli Rumların Sahip Olduğu Yük ve Binek Hayvan Çeşitleri (1844).

Hayvan Türü	Sayısı	Yüzde Oranı	Hane Başına Düşen Miktar
Merkep	24	33,80	0,14
İğdiş ⁶⁶	23	32,39	0,13
Kısırak	9	12,68	0,05
Esb	4	5,68	0,02
Sığır Kısırak	4	5,68	0,02
Sağmal Kısırak	4	5,68	0,02
Bargir	3	4,23	0,01
Toplam	71	100	0,41

4.2. Tarımsal Faaliyetler

4.2.1. Arazi Dağılımı

Temettuat defterlerinde hane reislerinin ekip diktikleri veya işledikleri arazilerin türleri ve miktarları hakkında da bazı bilgiler yer almaktadır. Bu bilgilerden hareketle hanelerin ne kadar arazi üzerinde ekim yaptığı, ne kadar araziye nadasa bıraktığı ve ekilen arazilerde hangi ürünlerin yetiştirildiği hakkında bazı değerlendirmeler yapabilmek mümkündür. Temettuat defterindeki verilerin değerlendirilmesi ile 1844-45 yıllarında Bermendeli Rumlara ait 323,375 dönüm arazi bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu arazilerin 240,5 dönümü (%74,38) ekilebilir arazi olup, 82,875 dönümü ise dikili araziye (bağ-bahçe) ayrılmıştır. Ancak ekilebilir arazilerin yalnızca %21,03’ü ekili durumda olup %53,35’i ise nadasa bırakıldığı görülmektedir. Diğer taraftan defterlerdeki veriler incelendiğinde 1844-45 yıllarında Bermende’deki Rum hanelerin %40,93’ü tarım arazilerine sahipken, hanelerin %59,07’sinin ise tarım yapabilecek herhangi bir araziye sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle hane başına düşen arazi miktarı ise oldukça düşük bir miktarda olup 1,89 dönüm olarak ortaya çıkmaktadır. Üstelik hane başına düşen miktarın önemli bir kısmı da dikili arazi olarak nitelendirdiğimiz bağ ve bahçelerdir. Yalnızca arazi sahibi

⁶⁶ Defterde yalnızca İğdiş ifadesi bulunmaktadır.

olan haneler üzerinde bir değerlendirme yapılırsa XIX. yüzyılın ortalarında arazi sahibi Bermendeli Rumlar arasında hane başına 4,61 dönüm tarıma elverişli arazi düşmektedir. Başka bir ifadeyle yalnızca %40'ının arazi sahibi olduğu Bermendeli Rumlar arasında hane başına düşen tarıma elverişli arazi miktarı 5 dönüm dahi değildir. Arazinin %50'sinden fazlası ekili durumda değildir. Arazinin önemli bir kısmı bağ ve bahçeye bir kısmı afyon ekimine ayrılmış olduğundan, çok az bir kısmının tahıl üretimine ayrıldığı görülmektedir. Buradan hareketle Bermendeli Rumların zirai faaliyetleri temel bir geçim alanı olarak görmedikleri hanelerinde olan asgari ihtiyaçları karşılamak amacıyla zirai faaliyetlerde bulundukları anlaşılmaktadır. Aşağıda tarımsal üretimle ilgili bazı değerlendirmeler yapılacaktır.

Tablo 13: Bermende Köyünde Hane Reislerinin Sahip Olduğu Arazi Türleri (1844-45).

Arazi Türü	Dönüm	Oran (%)	Hane Başına Düşen Miktar (Dönüm)
Tahıl Ekili Tarla	64	19,80	0,38
Afyon Ekili Tarla	4	1,23	0,02
Nadasa Bırakılmış Tarla	172,5	53,35	1
Dikili Arazi (Bağ + Bahçe)	82,875	25,62	0,49
Toplam	323,375	100	1,89

4.2.2. Tarımsal Üretim

Temettuat defterindeki verilerin değerlendirilmesi neticesinde, XIX. yüzyılın ortalarında Bermendeli Rum hanelerin yalnızca %4,09'unun tahıl üretimi ile meşgul olduğu anlaşılmaktadır. Tahıl üretimi ile meşgul olan haneler, arazilerinde buğday, arpa ve yulaf üretimi gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede yapılan hesaplamalarda 1844-45 yıllarında Bermendeli Rumlar arasında yalnızca 290 kile tahıl üretimi yapıldığı anlaşılmaktadır. Tahıl üretiminin %58,6'sı buğday, %34,4'ü arpa, %6,8'i ise yulafıdır. Bununla birlikte hane başına düşen buğday üretimi, 1, arpa üretimi 0,58, yulaf üretimi ise 0,12 kiledir. Yani hane başına düşen tahıl üretimi 1,69 kile olup bunun oldukça az bir miktar olduğu görülmektedir⁶⁷. XIX. yüzyıl şartlarında bir kişinin yıllık buğday tüketim ihtiyacı 6 kile (191 Kg) olarak kabul edilmiştir⁶⁸.

Tablo 14: Bermende Köyü'nde Hane Reislerinin Yıllık Tahıl Üretim Miktarı. 1844-1845.

Tahıl Çeşidi	Miktar (Kile)	Oranı (%)	Hane Başına Düşen Miktar
Buğday	170	58,62	0,99
Arpa	100	34,48	0,58
Yulaf	20	6,89	0,12
Toplam Tahıl Üretimi	290	100	1,69

⁶⁷ Çumra'da hane başına düşen tahıl kilesi 24,782'dir. Muşmal, agm, s.271; Belviran Kazasında hane başına düşen tahıl ve bakliyat kilesi 8,18'dir. Özçelik, agt, s.75.

⁶⁸ Muşmal, agt, s.268.

Bermendeli Rum hanelerin ortalama 5 kişiden oluştuğu düşünüldüğünde bir hanenin yıllık buğday ihtiyacı 30 kile olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Bermende’de yıllık tahıl üretimi hanenin ihtiyacını karşılayacak miktarın oldukça altında olduğu görülmektedir. Bu durum, Bermendeli Rumların ziraî ihtiyaçlarını yerleşimde yaşayan Müslüman hemşehrilerinden veya Akşehir pazarından karşıladıklarını düşündürmektedir.

Temettuat defterlerinden Bermendeli bazı Rum hane reisleri tarafından çok sınırlı oranda Afyon üretiminin yapıldığı anlaşılmaktadır. Anadolu’da afyonun en yaygın olarak yetiştirildiği bölge İç Batı Anadolu, göller yöresi ve Konya’nın batı kesimleridir. Konya Vilayeti’nde haşhaş ekimi, Akşehir ile Beyşehir Sancağı, Doğanhisar ve Ilgın kazalarında yapılmaktadır. Afyonun kireçli topraklarda iyi yetiştiği bilinmekle birlikte Bermende’de az miktarda üretildiği anlaşılmaktadır. Bermendeli Rum hanelerin yalnızca %3,5’inin afyon ekimi yaptığı ve haşhaş ürettiği görülmektedir. Buraya kadar söylenenlerin bir sonucu olarak söylenebilir ki Bermende özelinde Rumlar yoğun olarak sınaî ve ticari faaliyetlere yönelmişler ve ziraî üretimde bulunmamışlardır. Bu durum geleneksel olarak kırsal alanda ziraî faaliyetler içerisinde bulunan Müslümanlarla sınaî ve ticarî faaliyetler içerisinde bulunan Rumlar arasında bir iş bölümünün ve alışverişin olduğunu göstermektedir. En azından Akşehir’de Müslümanlar gayrimüslimlerin ziraî ihtiyaçlarını karşılarken, gayrimüslimler de Müslümanların sınaî ve ticarî ihtiyaçlarını karşılamışlardır.

4.3. Arıcılık ve Bal Üretimi

Bermende Köyü’nde yaşayan Rum halkın arıcılık ve bal üretimiyle de uğraştığı görülmektedir. 1844 yılında Bermende Köyü’nde 15 Rum hane reisi (Yaklaşık %10) arıcılıkla uğraşmakta, Rum ailelerin üzerinde 27 adet arı kovanı bulunmaktadır⁶⁹. Buna göre arıcılıkla uğraşan haneler arasında hane başına ortalama 1,8 kovana düşmektedir. Bir kovandan ortalama 5 kg bal elde edildiği kabul edilerek bölgede Rumlar tarafından 135 kg bal üretimi yapıldığı düşünülebilir. Bu orandaki bir üretimden hareketle Bermendeli Rumların yalnızca kendi ihtiyaçları doğrultusunda arıcılık yaptığı ve bal ürettikleri söylenebilir.

Sonuç

XIX. yüzyılda Konya vilayeti sınırları içerisinde bulunan Akşehir Kazası’na bağlı Bermende’de inceleme dönemimiz içerisinde Müslümanlarla birlikte Hristiyan Rumlar da yaşamaktaydı. Bu çalışmada Bermende Rumlarına ait 1844-45 tarihli nüfus ve temettuat defterlerinin değerlendirilerek Rumların sosyal, ekonomik ve demografik özellikleri hakkında bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre; XIX. yüzyılın ortalarında Bermende Köyü’nde ikamet eden Müslüman nüfusun yanı sıra, 183 hanede 444 erkek olmak üzere tahmini 900 civarında Rum nüfusun yaşadığı tespit edilmiştir. Bermende’de yaşayan Rumların oldukça genç ve dinamik bir nüfus potansiyeline sahip olduğu, nüfusun yaş ortalamasının ise 23,42 civarında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Burada yaşayan gayrimüslimlerin arasında doğum oranının ölüm oranından iki kat yüksekliğe sahip olduğu da tespit edilmiştir. Bununla birlikte Rum ailelerin Müslüman ailelerde olduğu gibi genellikle çekirdek aile yapısına sahip olarak, Müslümanlara aynı oranlarda çocuk sahibi oldukları görülmüştür. Bermendeli Rumların dinî isimler kullanmalarının

⁶⁹ BOA, ML. VRD. TMT. d. 9626.

yanı sıra çok az da olsa Türkçe isimler taşıdıkları anlaşılmaktadır. Bu durum aralarında Hristiyan Türklerin de bulunduğu ihtimalini düşündürmektedir.

Meslekî açısından değerlendirildiğinde; Bermende'de yaşayan Rumların yoğun olarak ticarî ve sınaî alanlarda meşgul oldukları tespit edilmiştir. Buradan hareketle Akşehir'deki gayrimüslimlerin temel geçim kaynaklarının genellikle ticaret olduğu, Bermendeli Rumların %82,39 gibi oldukça yüksek bir oranda sınaî ve ticarî faaliyetlerle meşgul oldukları, %27,67'sinin mal ve hizmet sektörüyle uğraşan %54,72'sinin ise alım satım yapan esnaf olduğu görülmüştür. Rumlar arasında özellikle yağcılık (%22,64), terzilik (%17,61), pabuççuluk (%10,06) mesleğini yapanların öne çıktığı görülmüştür. Rumlar arasında çok az da olsa tarım ve hayvancılığın yapıldığı, daha ziyade küçükbaş hayvancılığın tercih edildiği tespit edilmiştir. Diğer hayvan türlerine nazaran küçükbaş hayvancılığın daha yaygın olmasının, onların dokumacılık sektörüyle olan ilişkilerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bermendeli Rumların, Batı Anadolu şehirleri ve orada yaşayanlar ile mesleki açıdan yoğun bir iletişim halinde oldukları ahalinin ¼'nün İzmir, Aydın gibi şehirlerde geçici veya mevsimlik olarak çalıştıkları, Denizli Afyon gibi şehirler ile dokuma ve dericilik alanları ile etkileşim halinde bulundukları tespit edilmiştir. Bu yönüyle Rumlar Akşehir'in Batı Anadolu şehirleri ile ilişkilerinde son derece etkili bir elçi olmuşlardır.

Kaynakça

I. Arşiv Belgeleri

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Nüfus Defterleri (BOA. NFS. d.), Nr. 3288, 3289; Temettuat Defterleri (BOA, ML. VRD. TMT.d) Nr. 9626.

II. Diğer Kaynaklar

AKBULUT, Zeynep, *Tanzimat Dönemindeki Temettuat Defterlerine Göre Akdağmadeni Kazası ve Köylerinin Sosyo-ekonomik Yapısı (H/1260-1261)*, (NÜSBE) YL Tezi, Niğde 2002.

AKÖZ, Alaattin, Bayram Ürekli, "Sille'nin Demografik Yapısı: Tarihi Seyir İçerisinde Müslüman ve Hristiyan Nüfusu", *Sille Aya Elenia Müzesi*, Ed. İ. Mete Mimiroğlu, İstanbul 2013, s. 16 - 29.

ALTINTAŞ, Fatma, *Ereğli Şehir Merkezindeki Nüfus Hareketleri (1834-1845)*, SÜSBE YL Tezi, Konya 2018.

AYDIN, Lokman, *Kütahya Sancağı 1261(1845) Tarih ve 8767-8768-8769-8770-8771 Numaralı Temettu'at Defterleri Transkripsiyonu*, (DÜSBE) YL Tezi, Kütahya 2001.

AYTAÇ, Ahmet, "Halı", *Konya Ansiklopedisi*, (Ed. Mehmet Birekul), Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, C. IV, Konya 2012, s. 148 –151.

AYTAÇ, Ahmet, *Hereke Tarzı Akşehir'de İpek Halıcılık*, Akşehir, 2008.

BAYAR, Muharrem *Akşehir Tarihi*, Akşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Akşehir 2018.

ÇAVDAR, Necati, "XIX. Yüzyılın Ortalarında Tokat'ta Katolik Ermeniler: Demografi-Ekonomik", *Yeni Türkiye Dergisi*, 1 (60), s. 449-470.

ÇAVDAR, Necati, "Tanzimat Dönemi'nde Tokat'ta Rum Nüfusu", *History Studies*, 11(6), 2009, s. 2207-2227.

- ÇİMEN, Adnan, “Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlıda Nüfus Hizmetleri”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14/3, Ankara 2012, s. 183-216.
- GÜRAN, Tevfik, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, İstanbul 1998.
- GÜRGEN, İlknur, *XV.-XVI. Yüzyıllarda Güzelhisar Kazası*, (CBÜSBE) YL Tezi, Manisa, 2015.
- HAYKIRAN, Aysun Sarıbey, “1831 Tarihli Nüfus Sayımında Aydın Güzelhisar Kazası Cami-i Atik Mahallesi”, *Yeni Fikir Uluslararası Hakemli Akademik Fikir Araştırma Dergisi*, 10, S. 2, Temmuz 2019, s. 7-29.
- HİDAYETOĞLU, H. Melek, Meral Akan, “Konya’da Cumhuriyet Dönemi’nde Dokuma Faaliyetleri”, *Arış Dergisi*, S.5, 2011, s. 54-71.
- İBAR, Adem, *BOA. NFS. d. 3556’ya Göre Orta Anadolu’da Gayrimüslim Nüfus (1830)*, (AÜSBE) YL Tezi, Aksaray 2019.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara 1997.
- KONYALI, İbrahim Hakkı, *Nasreddin Hoca’nın Şehri Akşehir*, İstanbul 1945.
- KÜTÜKOĞLU, S. Mübahat, “Osmanlı Sosyal ve İktisadî Kaynaklarında Temettü Defterleri”, *BELLETEN*, C.LIX, S. 225, Ankara 1995, s. 395 –412.
- MUŞMAL, Hüseyin, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Beyşehir ve Çevresinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1790-1864)*, (SÜSBE) Doktora Tezi, Konya 2005.
- MUŞMAL, Hüseyin, “1901 Yılında Konya’da Açılan Halı-Kilim Sergisi ve 1899 Tarihli Sergi Talimatnamesi”, *I. Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi*, (1-2 Kasım 2007) Bildiriler Kitabı, (Ed. Ahmet Aytaç), Konya 2007, s. 241 -250.
- MUŞMAL, Hüseyin, “XIX. Yüzyılın Ortalarında Çumra’nın Sosyo-Ekonomik Görüntüsü (10353 Numaralı Temettuat Defterine Göre)”, *SÜTAD*, S. 24, Konya 2008, s. 253-276.
- MUŞMAL, Hüseyin, “Kısmet Tarikiyle Ahar Diyara Varanlar: Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Beyşehir’den İzmir ve İstanbul’a Yapılan Göçler”, *Geçmişten Günümüze Göç*, II, Ed. Osman Köse, Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun 2017, s. 753 -770.
- MUŞMAL, Hüseyin, Müjgan Şahinkaya, “1844 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Beyşehir Kazası”, *Turkish Studies*, C. 10, S. 1, Ankara 2015, s. 477 –510.
- MUŞMAL, Hüseyin, Müjgan Şahinkaya, “Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Bozkır Kaza Merkezi’nin Demografik Yapısı, Sosyal ve Ekonomik Özellikleri (1840–1845)”, *Uluslararası Sempozyum Geçmişten Günümüze Bozkır (6-8 Mayıs 2016)*, Konya 2016, s. 329 –346.
- MUŞMAL, Hüseyin - Mehmet Özçelik, “Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Ermenek’te Esnaf ve Zanaatkârlar”, *Ermenek Araştırmaları Arkeoloji, Sanat Tarihi, Tarih* Ed. Hüseyin Muşmal - Erol Yüksel - Mehmet Ali Kapar, Konya 2018, s. 519 -540.
- ÖZÇELİK, Mehmet, *19. Yüzyılın Ortalarında Belviran Kazası*, (SÜSBE) YL Tezi, Konya 2019.

- ÖZTÜRK, Said, “Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. I, S. 1, 2003, s. 287 –304.
- PEKER, Mümtaz, “Göç Ekseninde Bekilli Kasabasının Ekonomik Dönüşüm Süreci”, *Nüfus Bilim Dergisi*, 2017, s. 27 –63.
- SAYI, Hasan Basri, “Sille’de Gayrimüslim Yaşamına Yönelik Tespitler”, *I. Ulusal Sille Sempozyumu Bildirileri*, (26-27 Eylül 2013), Ed. Mehmet Ali Kapar vd, Konya 2014, s. 415 –431.
- SOYLU, Erhan, *1840-1844 Tarihli Temettuat Tahrir Defterleri Işığında Hadim’in Sosyo-Ekonomik Yapısı*, İÜSBE YL Tezi, İstanbul 2004.
- YILMAZ, Mehmet, “Tanzimat Döneminde Sille Gayrimüslimleri”, *Sille Aya Elenia Müzesi*, Ed. İlker Mete Mimiroğlu, Selçuklu Belediyesi Yayınları, İstanbul 2013, s. 30 -45.
- YÖRÜK, Doğan, Aynur Karadoğan, “Çayan Derbendi’nde Demografik Eğilimler (1840-1845)”, *History Studies*, C. 7, S. 3, 2015, s. 167 - 190.
- YÜKÇÜ, Süleyman, Nur Fidancı, Umut Soysal, “Osmanlı Devleti’nde Temettuat Defterinin Önemi ve Vergisel Açıdan Değerlendirmesi Tire Kazası Örneği”, *3 BMAC Konferansı (19-22 Haziran 2013)*, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2014, s. 170-199.

Ek 1 Bermende Rumlarının Kullandığı İsimler (1844-45).

İsimler	Todori Papaz M.	İstefan Papaz M.	Yevan Papaz M.	Toplam	
	Kişi Sayısı	Kişi Sayısı	Kişi Sayısı	Sayı	(%)
Abraham	1	3		4	0,90
Aktiyus	1	3	1	5	1,13
Alki/Alkali			2	2	0,45
Anastas	8	11	3	22	4,95
Andon		3	1	4	0,90
Ankoryus/Ankiryus	1		1	2	0,45
Anya		1		1	0,23
Apostol		2		2	0,45
Artin	1			1	0,23
Arslan		1		1	0,23
Avril	6	4		10	2,25
Beraş(?)	2	1	1	4	0,90
Beraşkovan			1	1	0,23
Beratorus	3	9	6	18	4,05
Beratoyud	1			1	0,23
Damyus	1	2	1	4	0,90
Dimitri	4	6	3	13	2,93
Enbiya		2		2	0,45
İstavri	6	7	6	19	4,28
Etrus		1		1	0,23
Fred		1		1	0,23
Harelim	9	11	7	27	6,08
Hristo	1	2		3	0,68
İlya	4	6	5	15	3,38
İstani	1			1	0,23
İstefan		2		2	0,45
Kalmendus/Kalemerus	2	1	1	4	0,90
Kalu		1		1	0,23
Kayu	1			1	0,23
Kiryako	4	4	6	14	3,15
Kokas	1			1	0,23
Konstantin	17	11	13	41	9,23
Kormena	1			1	0,23
Kosran (?)		1		1	0,23
Kozma		1	1	2	0,45
Lefter	1	2	2	5	1,13
Marko		1		1	0,23
Mena	1	3	2	6	1,35
Menayıl	1			1	0,23
Manol	1			1	0,23
Metuk		1		1	0,23
Mihail	5	6	3	14	3,15
Murat	1	3		4	0,90
Nazar	1	2	1	4	0,90
Nikola	6	6	2	14	3,15
Olnas	1			1	0,23
Orhim	1	1	2	4	0,90
Pandoli (?)			1	1	0,23

Pars	1		1	2	0,45
Petro	1			1	0,23
Petrus/Patrus	2	2		4	0,90
Refail	1			1	0,23
Sardun			1	1	0,23
Sava	8	8	5	21	4,73
Serkiz	1			1	0,23
Simyon	4		8	12	2,70
Tanil	1	1		2	0,45
Tibetos		1		1	0,23
Titus		1	1	2	0,45
Tityus	1			1	0,23
Torasan		1		1	0,23
Totori/Todori	1	1	4	6	1,35
Toyud	1			1	0,23
Tuhrus		1		1	0,23
Vartin	1			1	0,23
Vasil	2	2	2	6	1,35
Yanni	4		1	5	1,13
Yevakim/ Evakim	1	2	1	4	0,90
Yevan	8	5	5	18	4,05
Yontoris (?)		1		1	0,23
Yordan	5	10	8	23	5,18
Yorgi	12	12	12	36	8,11
Yortalu (?)		1		1	0,23
İsimsiz kayıt	2			2	0,45
Toplam	152	171	121	444	100